

Lukemisharrastuksia jatkosodan aikana

Etulinjassa vartioinnin, linnoitustöiden, urheilun ja puhdetöiden ohella sotilaat käyttivät jatkosodan asemasotavaiheessa aikaansa lukemisharrastuksiin. Lietolaisia koskevan arkistoaineiston perusteella lukeminen oli suosittua ja kotirintamalta lähetetyt kirjat luettiin nopeasti ja useaan kertaan. Sanomalehtiä tilattiin runsaasti ja siihen saatiin valistusupseereilta, yhdistyksiltä ja muilta avustusta. Etenkin *Uusi Aura* oli suosittua lukemista lietolaisten keskuudessa. Armeijan omien lehtien kuten joukko-osastojen omien lehtien, *Suomen sotilaan* sekä *Hakkapeliitan* lisäksi etenkin jouluisin oli luettavissa teemalehtiä. Kirjat olivat tuolloinkin suosittuja joululahjoja.

Lukunälkää tyydytettiin ensimmäisen sotavuoden 1941 lopulla tehdyn mielialailmoituksen mukaan Äänislinnan (Petroskoi) valtauksen yhteydessä kirjastoista ja muista paikoista näpistetyillä suomenkielisillä kirjoilla, jotka oli nekin jouluun tultaessa luettu useaan kertaan läpi. Samassa yhteydessä upseerit toivoivat joululahjaksi yksikölle nimenomaan sanomalehtiä ja paljon kirjoja. Mainittakoon, että sotasaaliskirjoja keskitetysti Äänislinnan yliopistoon keräilevä Itä-Karjalan Sotilashallintoesikunta penäsi anastettuja teoksia takaisin kirjelmillään, mutta ilmeisesti turhaan. Näitä Äänislinnasta napattuja kirjoja saattaa vieläkin olla lomalaisten mukana kulkeutuneina varsinaissuomalaisissa kodeissa.

Pääasiassa Maaselän kannakselle Karhumäelle 1. Divisioonaan kuuluvan Jalkaväkirykmentti 35:n ja Viestipataljoona 33:n mukana päätyneet lietolaiset hankkivat kirjoja Vakon eli ”Vienan-Aunuksen Kauppaosakeyhtiön” myymälästä. Samassa tilassa kirjamyymälän kanssa sijaitsi Vakon sekatavaramyymälä. Myydyistä kirjoista ei valitettavasti ole tilastoa, mutta ainakin Mika Waltarin teokset ja Outsiderin (Arne Haapakosken) kirjoitukset olivat suosittuja. Myös anglosaksista viihdekirjallisuutta luettiin, vaikka Iso-Britannian kanssa oltiin sodassa 6.12.1941 alkaen.

Propaganda-aseveljien alennuksella hankkimat kirjat olivat yleisiä palkintoja lomien ja rahapalkkioiden ohella erilaisissa urheilukilpailuissa. Esimerkiksi marraskuussa 1942 tilattavissa olisi ollut 15% alennuksella Aino Tuomikosken kääntämä, Warwick Deepingin *Sokean miehen vuosi*, Bruno Brehmin *Näin se päättyi* ja Mika Waltarin *Neuvostovakoilun varjossa*. Pienemmällä 10% alennuksella oli tilattavissa Lauri Hirvensalon suomentama Knut Hamsunin *Rengas sulkeutuu*, Eino Railon *Havuseppele*, romaani *Hattukauppias* (ilmeisesti A. J. Croninin 1941 käännetty *Hattukauppias ja hänen linnansa*), Ebba Richertin *Huolehdi Ullasta*, Johan Falkbergetin *Taistelu Vuoresta*, Helvi Vasaran suomentama A. J. Croninin *Taivasten valtakunnan avaimet* sekä Gunnar Müllernin *Sitä ei ole kerrottu lehdissä: ruotsalaisen kirjeenvaihtajan muistoja kahdelta sotavuodelta*. Tarjolla oli myös Mika Waltarin tuore historiallinen romaani *Kaarina Maununtytär*. Erityisen suosittu ja markkinoitu oli Maila Talvion *Linnoituksen iloiset rouvat*. Yksiköt lähestyivät toisinaan suuria kustantajia itsenäisesti – etenkin joulun aikaan – suuremman kirjaerän tilaamiseksi alennuksella. Kirjallisuudesta myös keskusteltiin, marraskuulta 1942 peräisin olevan maininnan mukaan myös kiitettävän kriittisesti.

Tavallisesti sodan alussa oli pelkästään pataljoonan tai rykmentin valistusupseerilla oma kirjasto, ja nämäkin koostuivat käytännössä pelkästään erilaisista oppaista sekä valistustilaisuuksissa käytettävistä historiallisista ja hengellisistä kirjoista. Kirjat olivat kirjastossa lähinnä lainattavaksi muille upseereille. Laajempaan lukuharrastuksen viljelyyn innostuttiin tosin jo varhaisessa vaiheessa ja valistusupseerit kiittelivät usein lukuaktiivisuutta mutta valittelivat kirjastojen olleen kirjaimellisesti puhkiluettuja.

Viestipataljoona 33:n esikunnassa avattiin Propaganda-aseveljien lahjoittama kirjasto jo helmikuussa 1942 ja se oli 24.–26.2. auki kunakin päivänä tunnin ajan kello 18–19 jokaiselle kolmesta komppaniasta vuorollaan. Kirjoja lainattiin viikoksi kerrallaan ja ne sai vaihtaa tulevana aukioloaikoina uusiin teoksiin. Lainausrikkomuksista uhattiin rangaista lainaajaa lainakiellolla,

pahimmillaan koko lainaajan yksikköä. Asemasodan kestäessä lähes jokainen komppania sai oman kirjastonsa. Viestipataljoona 33:n keskuskomppanialle luovutettiin helmikuussa 1944 Liedon Pikku-lottien kokoama 300 kirjan kirjaston. Kirjojen nimikkeistä ei valitettavasti ole tietoja. Sen historia jäi lyhyeksi, sillä kesäkuun puolivälissä suomalaisten oli vetädyttävä Maaselän kannakselta. Koska valtaosa rautatie- ja muusta kuljetuskalustosta oli sitoutunut muihin tehtäviin, jouduttiin paljon toisarvoiseksi katsottua materiaalia tuhoamaan ja hylkäämään. Tilaa vieville kirjastoille ei löytynyt sijaa kulkuneuvoista. Viimeisenä työnään Maaselän kannakselta lähtiessään lietolaiskomppania joutui polttamaan kirjastonsa. Lukemiselle ei juurikaan jäänyt aikaa pariin kuukauteen.

Riku Kauhanen
Filosofian maisteri

Kirjoitus perustuu Viestipataljoona 33 (2016) historiikka varten koottuihin aineistoihin.